

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ**

УДК 378.147.091.12.011.3:373.3-051:001.85

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.298630>

Оксана Шквир, доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Галина Дудчак, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Богдан Кришчук, кандидат педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Ольга Поляновська, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Наталія Сівак, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ**

У статті акцентовано увагу на необхідності підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до науково-дослідницької роботи. Уточнено сутність понять “дослідницька діяльність”, “дослідницька педагогічна діяльність”, “науково-дослідницька робота”, “науково-дослідницьке середовище”. Визначено педагогічні умови підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до науково-дослідницької роботи. Висвітлено досвід викладачів кафедри педагогіки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії щодо реалізації визначених педагогічних умов підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до науково-дослідницької роботи.

Ключові слова: магістр початкової освіти; дослідницька діяльність; дослідницька педагогічна діяльність; науково-дослідницька робота; педагогічні умови підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до науково-дослідницької роботи.

Літ. 12.

Oksana Shkvyr, Doctor of Sciences (Pedagogy),
Professor of the Pedagogy Department,
Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical Academy
Halyna Dudchak, Ph.D. (Pedagogy),
Associate Professor of the Pedagogy Department,
Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical Academy
Bohdan Kryshchuk, Ph.D. (Pedagogy),
Professor of the Pedagogy Department,
Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical Academy
Olha Polianovska, Ph.D. (Pedagogy),
Associate Professor of the Pedagogy Department,
Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical Academy
Nataliia Sivak, Ph.D. (Pedagogy),
Associate Professor of the Pedagogy Department,
Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical Academy

**PEDAGOGICAL CONDITIONS OF TRAINING OF THE FUTURE MASTERS
OF PRIMARY EDUCATION FOR SCIENTIFIC-RESEARCH WORK**

The article focuses on the need to train future masters of primary education for scientific-research work. The essence of the concepts “research activity”, “research pedagogical activity”, “scientific-research work” has been specified. It is concluded that scientific-research work is preceded by research pedagogical activity. It is clarified that the traditional means of training future masters of primary education for scientific-research work in institutions of higher education is the independent research work of students managed by teachers, which still “remains a kind of supplement to educational activities”. The need to create a scientific-research environment in institutions of higher education has been proven: a set of pedagogical conditions necessary for the formation of the readiness of the future specialists for scientific-research work. Based on the study of scientific-pedagogical literature and a survey of graduates of the Master’s degree in the specialty 013 Primary Education of Khmelnyskyi Humanitarian-

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ

Pedagogical Academy, a number of pedagogical conditions for the preparation of the future Masters of primary education for scientific-research work have been determined: development of motivation for scientific-research work; inclusion into the educational-professional program of educational components of scientific-research direction; use of project learning technology in the process of teaching academic disciplines; organization of students' independent work of research character; the work of scientific circles and problem groups. The experience of the teachers of the Department of Pedagogy of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy regarding the implementation of the specified pedagogical conditions for the training of the future Masters of primary education for research work has been highlighted. It is concluded that the implementation of research, system, activity and person-oriented approaches contributes to the improvement of the process of training future Masters of primary education for scientific-research work. Comparative analysis of the experience of teachers of national institutions of higher education regarding the training of the future Masters of primary education for research work has been determined as the prospects for the further scientific research.

Keywords: Master of primary education; research activity; research pedagogical activity; scientific-research work; pedagogical conditions of training of the future Masters of primary education for scientific-research work.

Постановка проблеми. Останнім часом у системі початкової освіти відбуваються суттєві зміни, зокрема, йдеться про впровадження нових Державних стандартів, навчальних програм та підручників, нової системи оцінювання навчальних досягнень учнів, інклюзивне навчання, змішану форму навчання та ін. Окрім того, змінився і контингент здобувачів початкової освіти, яким притаманний інтерес до цифрового освітнього середовища, віртуальної діяльності; емоційна неврівноваженість та ін. Цілком зрозуміло, що адекватно реагувати на зміни може вчитель із достатньо сформованими дослідницькими якостями, знаннями та вміннями.

У Професійному стандарті “Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)” (2020) зазначено, що сучасний фахівець має бути готовим до безперервного професійного розвитку, який передбачає проведення педагогічних досліджень з метою пошуку причин та розв’язання проблем, що виникають у професійній діяльності, використання інновацій для вдосконалення освітнього процесу [7].

Підготовка майбутніх учителів початкових класів здійснюється на фаховому передвищому рівні освіти, першому (бакалаврському) і другому (магістерському) рівнях вищої освіти. Особливої уваги, на нашу думку, потребує другий (магістерський) рівень вищої освіти, який, за новими вимогами, спрямований на підготовку фахівців-дослідників. Так, у Законі України “Про вищу освіту” (2014) зазначено, що магістр – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та характеризується володінням загальними засадами методології наукової та професійної діяльності, іншими компетентностями, достатніми для ефективного виконання завдань інноваційного характеру [2].

Варто зазначити, що згідно з Положенням про атестацію педагогічних працівників (2022) тепер тільки вчителі, які мають освітній рівень магістра і стаж роботи не менше семи років, можуть отримати вищу категорію. Трудові функції таких педагогічних

працівників набагато складніші, зокрема, вони включають особисту розробку та застосування інноваційних форм, методів, прийомів і засобів навчання, вільне володіння методами педагогічної діагностики для допомоги учням у формуванні індивідуальної освітньої траєкторії та ін. [6].

Окрім того, магістри поновлюють склад педагогічних працівників не тільки закладів загальної середньої освіти, але й викладацький корпус закладів вищої та фахової передвищої освіти. У Професійному стандарті “Викладачі закладів вищої освіти” (2021) серед професійних компетентностей фахівця зазначаються такі: здатність обґрунтувати, спланувати та виконати дослідницький проєкт; здатність аналізувати і узагальнювати результати дослідницького / творчого проєкту, готувати та оприлюднювати презентацію, звіт, статтю [8].

Отже, зросли вимоги до рівня підготовки майбутніх магістрів початкової освіти в площині науково-дослідницької роботи, що викликає необхідність пошуку ефективних умов її забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових дослідженнях приділяється відповідна увага професійній підготовці вчителів початкових класів: теоретичним та методологічним засадам (Т. Атрощенко, В. Желанова, О. Мороз та ін.); проблемам підготовки фахівців на різних рівнях вищої освіти (С. Власенко, Н. Кічук, Л. Хомич та ін.). Особливостям підготовки майбутніх учителів початкових класів до проведення педагогічних досліджень присвячені праці П. Горкуненко, Г. Кловак, Л. Коржової, С. Мартиненко, І. Радюк та ін.

Аналіз науково-педагогічних джерел свідчить про те, що нині накопичений значний досвід професійної підготовки вчителя початкових класів. Проте недостатньо вивченою є проблема підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до проведення науково-дослідницької роботи, зокрема, потребують вивчення педагогічні умов такої підготовки.

Мета статті полягає у висвітленні педагогічних умов підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до науково-дослідницької роботи та досвіду викладачів кафедри педагогіки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії щодо їх реалізації.

Мета статті передбачає розв'язання таких завдань:

1. Уточнити зміст понять “дослідницька діяльність”, “дослідницька педагогічна діяльність”, “науково-дослідницька робота”.

2. Визначити педагогічні умови підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до науково-дослідницької роботи.

3. Описати досвід викладачів кафедри педагогіки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії щодо підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до науково-дослідницької роботи.

Виклад основного матеріалу. Проблема дослідницької діяльності стала предметом наукового інтересу наприкінці XIX – на початку XX ст. Велика заслуга у цьому належить І. Павлову, П. Сімонову, О. Савенкову, Г. Файну та ін., які звернули увагу на необхідність вивчення орієнтаційно-дослідницьких реакцій поведінки людини. Дослідницьку поведінку науковці розглядають як прояв життєвої активності людини, що викликана інтересом щодо пошуку нової інформації з метою успішної адаптації організму до змін навколишнього середовища. Вона є основою для саморозвитку і головним джерелом активності та творчості людини [12].

Педагогічна діяльність, як уже було зазначено вище, передбачає дослідницьку. Зокрема, В. Сухомлинський був переконаний, що злиття педагогічної роботи з дослідницькою приводить до розуміння і правильного пояснення теоретичної сутності будь-якої педагогічної проблеми [10]. У процесі такої діяльності вчитель розкриває закономірності навчання та виховання здобувачів освіти; вивчає їх вікові й індивідуальні особливості, рівень вихованості та розвитку; організовує перевірку на науковій основі своїх педагогічних знахідок; упродовжує передовий педагогічний досвід; використовує новітні педагогічні технології та ін.

Дослідницьку педагогічну діяльність ми розуміємо як самостійну пошукову діяльність педагога, що здійснюється з використанням методів науково-педагогічного дослідження та спрямована на отримання нових педагогічних знань з метою вирішення професійних проблем, вдосконалення освітнього процесу та власного самовдосконалення.

Ми погоджуємося з висновками П. Горкуненка, який визначає дослідницьку діяльність складовою методологічної культури педагога, до якої він відносить знання основ організації дослідницько-експериментальної роботи у сфері освіти; володіння вміннями психолого-педагогічної діагностики; проєктування, оцінювання та корекції освітнього процесу [1].

Цікавими є думки Г. Кловак, яка розрізняє науково-дослідницьку і дослідницьку діяльність педагога. Науково-дослідницька робота розглядається нею як діяльність фахівця, спрямована на набуття нових знань у науці, результат якої подається у різних

загальноприйнятих формах звіту (доповіді, наукові статті, дисертації, монографії, посібники, підручники, рекомендації та ін.). Дослідницька педагогічна діяльність, на її думку, спрямована насамперед на набуття нових педагогічних знань з метою пошуку засобів удосконалення педагогічного процесу [4].

На основі аналізу науково-педагогічної літератури ми дійшли висновку, що науково-дослідницька робота розпочинається з дослідницької педагогічної діяльності, а завершується теоретичними узагальненнями та розробкою науково-методичних рекомендацій.

Згідно з новими вимогами, висвітленими нами вище, магістри початкової освіти мають бути достатньо підготовлені до науково-дослідницької роботи.

Традиційним засобом такої підготовки у закладах вищої освіти є керована викладачами самостійна науково-дослідницька робота магістрантів, спрямована на розвиток у них дослідницьких якостей, знань, умінь, наукового мислення, творчого потенціалу; оволодіння досвідом науково-дослідницької роботи.

Поділяємо думку Н. Кічук, що науково-дослідницька робота майбутніх педагогів “дозволяє створювати науково орієнтований простір для розширення власної системи знань, умінь та збагачення досвіду, спрямовує студентів на генерацію ідей із інновації навчально-виховного процесу в школі, на інтерпретацію та збереження соціально цінної інформації, на довгостроковий професійний саморозвиток” [3, 96].

Залучення магістрантів до науково-дослідницької роботи вимагає переорієнтації освітнього процесу від традиційної передачі знань до самостійного здобуття інформації з подальшою її трансформацією в особистісний професійний досвід. Однак практика підготовки майбутніх педагогів свідчить, що науково-дослідницька робота студентів досі “залишається своєрідним додатком до навчальної діяльності” [9, 124].

Результати опитування магістрів початкової освіти Хмельниччини (вчителів початкових класів та молодих викладачів закладів фахової передвищої освіти) засвідчили існування значних труднощів у використанні ними теоретичних і математичних методів наукового дослідження, проведенні експерименту, підготовці наукових публікацій, навчально-методичної літератури та ін.

Погоджуємося з І. Радюк, що наукова робота належить до найвищого рівня інтелектуальної праці людини і готувати до неї майбутнього фахівця необхідно поступово шляхом створення у закладах вищої освіти науково-дослідницького середовища [9, 125].

Під таким середовищем ми розуміємо сукупність педагогічних умов, необхідних для формування готовності майбутніх фахівців до науково-дослідницької роботи; воно має відповідати принципам сис-

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ

тематичності, поступового ускладнення пошукових завдань, інноваційності, науковості, врахування вікових та індивідуальних особливостей студентів, професійної спрямованості та ін.

Взявши за основу вивчення науково-педагогічної літератури (І. Каташинська, Н. Кічук, І. Радюк та ін.), провівши опитування випускників магістратури зі спеціальності 013 Початкова освіта Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (ХГПА), ми визначили низку педагогічних умов підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до науково-дослідницької роботи. Із метою визначення серед них більш важливих, була створена експертна комісія у складі 15 викладачів закладів вищої освіти, які відзначили такі: розвиток мотивації до науково-дослідницької роботи (94 %); включення до освітньо-професійної програми освітніх компонентів науково-дослідницького спрямування (90 %); використання проектної технології навчання у процесі викладання навчальних дисциплін (88 %); організація самостійної роботи студентів пошукового характеру (86 %); робота наукових гуртків і проблемних груп (82 %).

Розкриємо особливості реалізації кожної педагогічної умови на прикладах із досвіду роботи викладачів кафедри педагогіки ХГПА.

Метою освітньо-професійної програми (ОПП) ХГПА, за якою здійснюється підготовка майбутніх магістрів початкової освіти, є забезпечення підготовки висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців (вчителів початкових класів закладів загальної середньої освіти та викладачів закладів фахової передвищої, вищої освіти), здатних виконувати завдання інноваційно-дослідницького характеру в галузі початкової, фахової передвищої, вищої освіти, які володіють сучасними педагогічними технологіями, методами організації наукового й творчого пошуку і готові до самоосвіти та професійного самовдосконалення. Унікальність програми полягає у підготовці майбутніх фахівців до інноваційно-дослідницької діяльності шляхом їх залучення до проектної діяльності на навчальних заняттях; під час роботи студентського гуртка “Науковий пошук”, організації та проведення науково-практичних семінарів, “круглих столів”, конференцій з актуальних проблем початкової освіти з участю вчителів-практиків та викладачів закладів фахової передвищої і вищої освіти.

Реалізація *першої педагогічної умови* (розвиток мотивації до науково-дослідницької роботи) передбачає використання викладачами таких методів та форм організації навчання, які допомагають магістрантам усвідомити важливість і необхідність науково-дослідницької роботи в майбутній професійній діяльності та сприяють розвитку пізнавального (дослідницького) інтересу. Так, у ХГПА при викладанні курсу “Технології вивчення освітніх галузей початкової школи” та “Актуальні проблеми початкової

освіти” періодично організуються гостьові лекції, онлайн-зустрічі з кращими вчителями початкових класів Хмельниччини, які презентують навчально-методичні посібники, методичні рекомендації, розроблені ними на основі багаторічної дослідницької педагогічної діяльності. Вчителі пояснюють, чому виникла ідея створення певного посібника, який фактичний матеріал ними було опрацьовано, які методи дослідження використано. Під час таких зустрічей зауважується, що на сьогодні для отримання вищої категорії недостатньо мати диплом магістра, необхідно представити результати власної науково-дослідницької роботи: посібники, методичні рекомендації, наукові публікації та ін.

Відповідно до *другої педагогічної умови* (включення до освітньо-професійної програми освітніх компонентів науково-дослідницького спрямування), у ХГПА передбачено вивчення спеціального курсу “Методологія наукових досліджень у сфері освіти” та захист кваліфікаційних робіт. Основними завданнями зазначеного курсу є засвоєння термінологічного апарату методології наукових досліджень; поглиблення знань щодо основних методів педагогічного дослідження, написання кваліфікаційних робіт, наукових статей, тез; формування вмінь проведення науково-дослідницької роботи на засадах академічної доброчесності та ін.

Без сумніву, важливе місце у системі підготовки майбутніх магістрів до науково-дослідницької роботи займає написання та захист кваліфікаційних робіт, рівень виконання яких є свідченням готовності здобувачів вищої освіти до науково-дослідницької роботи. З метою допомоги студентам самостійно розібратися у специфіці написання та оформлення таких робіт, викладачами кафедри педагогіки ХГПА О. Шквир та Г. Дудчак розроблено методичний посібник “Опорно-інструктивні матеріали до написання курсових та дипломних робіт з педагогіки”, в якому у формі опорних тез, схем, таблиць висвітлено основні рекомендації до написання наукових робіт, зокрема кваліфікаційних [5]. Особлива увага у посібнику акцентується на обов’язковому проведенні здобувачами магістерського рівня вищої освіти констатувального етапу експерименту з відповідним оформленням його результатів, визначенні теоретичного та практичного значення дослідження.

Реалізація *третьої педагогічної умови* (використання проектної технології навчання у процесі викладання навчальних дисциплін) здійснюється шляхом залучення студентів до розробки проектів-завдань розв’язання конкретної професійної проблеми. Така діяльність сприяє розвитку пізнавального (дослідницького) інтересу, оволодінню практичними вміннями та навичками організації проектів як складника науково-дослідницької роботи. Так, при вивченні останньої теми курсу “Актуальні проблеми початкової освіти” здобувачі освіти розробляють та

захищають дослідницькі проекти на тему: “Як удосконалити підготовку майбутніх учителів початкових класів?”, відповідно до якої вони самостійно формулюють тему власного підпроєкту (конкретної умови вдосконалення освітнього процесу в закладах фахової передвищої і вищої освіти). У підпроєкті студенти розкривають актуальність теми, мету та завдання; представляють методи дослідження, результати виконання завдань, висновки та список використаних джерел. Під час вивчення курсу “Методика викладання педагогіки” у контексті теми “Інноваційні технології викладання педагогіки” майбутнім магістрам пропонується розбити план проєкту з однієї із тем курсу “Педагогіка”. Орієнтовна схема виконання завдання включає такі компоненти: тема, мета, тип проєкту, структура (розробка проєктного завдання, реалізація проєкту, оформлення результатів, його презентація і захист, рефлексія). Вивчення курсу “Теорія та технології роботи з різними категоріями дітей” (тема: “Діти молодшого шкільного віку з негативними проявами у поведінці, рання профілактика їх у сім’ї”) супроводжується для здобувачів освіти пропозицією розробити проєкт на одну із запропонованих тем: “Дитяча неслухняність”, “Дитячий вербалізм”, “Дитяча впертість”, “Дитячі капризи”, “Дитячі істерики”, “Дитяча жорстокість”, “Дитячі укуси”, “Дитяча схильність до лихослів’я”, “Дитяча брехливість”.

Сьогодні зростає значення таких видів самостійної роботи здобувачів освіти, які носять творчий та пошуковий характер. Не можна підготувати студента до науково-дослідницької роботи, якщо в процесі його навчання буде переважати репродуктивна діяльність. Очевидно, що ефективне управління навчально-пізнавальною діяльністю майбутніх фахівців вимагає більш досконалого поєднання репродуктивних, творчих та пошукових видів навчально-пізнавальної діяльності з наданням переваги творчим та дослідницьким. Тому для реалізації третьої педагогічної умови (організація самостійної роботи студентів пошукового характеру) викладачі ХГПА розробляють для студентів завдання, що сприяють розвитку дослідницьких умінь та наукового мислення. До прикладу, у процесі вивчення інтегрованого курсу “Педагогіка та психологія вищої школи” магістранти пишуть анотації та рецензії на наукові статті, вивчають кращий досвід роботи кураторів академічних груп ХГПА і готують відповідні презентації. За власним бажанням вони проводять опитування кураторів, досліджуючи труднощі у виховній роботі та шляхи їх вирішення тощо. При вивченні курсу “Технології інклюзивної освіти” студенти на основі вивчення нормативних документів, наукової літератури та опитування вчителів початкових класів створюють портрет вчителя закладу освіти інклюзивного типу, розробляють презентації альтернативних методів комунікації вчителя з учнями з особливими

освітніми потребами та ін. Під час вивчення освітнього компонента “Теорія та технології роботи з різними категоріями дітей” магістрантам пропонується розробити поради батькам щодо виховання гіперактивних, повільних, демонстративних учнів та інших категорій дітей. У процесі вивчення освітнього компонента “Методика викладання педагогіки” студенти долучаються до підготовки інформаційних повідомлень на одну із запропонованих тем: “Коучинг як інноваційна технологія навчання студентів”, “Тренінгові технології навчання майбутніх учителів початкових класів”, “Вітагенні технології у закладах фахової передвищої і вищої освіти”, “Зарубіжний досвід використання інноваційних технологій у підготовці майбутніх учителів”.

Реалізація *четвертої педагогічної умови* передбачає залучення магістрантів із вираженими дослідницькими здібностями до роботи в наукових гуртках та проблемних групах. Мета таких гуртків – розвиток наукового потенціалу обдарованих здобувачів освіти, формування в них досвіду дослідницької педагогічної діяльності, презентація результатів власних наукових досліджень, організація наукових заходів у ЗВО. Так, у ХГПА успішно працює студентський гурток “Науковий пошук”, який здійснює свою роботу відповідно до Положення про науково-дослідну роботу студентів у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії та спрямовує свою діяльність на здобуття здобувачами другого магістерського рівня вищої освіти дослідницьких та організаторських умінь, розвиток пізнавального інтересу та наукового мислення. Він надає практичну допомогу кафедрі педагогіки в організації та проведенні студентських наукових семінарів та науково-практичних конференцій з актуальних проблем початкової освіти [11]. Восени (листопад) гуртківці проводять науково-практичні семінари, на яких висвітлюють результати своїх досліджень з актуальної проблеми початкової освіти. До прикладу, “Нові підходи до оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти” (2021), “Дистанційне навчання здобувачів початкової освіти: проблеми та шляхи вирішення” (2022), “Партнерська взаємодія вчителя з батьками здобувачів початкової освіти: проблеми та шляхи вирішення” (2023). Весною (березень) члени гуртка організують та проводять Міжвузівські науково-практичні конференції: “Проблеми початкової освіти: науковий пошук студентів та магістрантів”.

Висновки. Отже, науково-дослідницька робота магістрів початкової освіти є важливим складником їх професійної діяльності та чинником самовдосконалення. Для успішної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до такої роботи необхідно в закладі вищої освіти створити науково-дослідницьке середовище, що акумулює низку взаємопов’язаних педагогічних умов: розвиток мотивації до науково-дослідницької роботи; включення до освітньо-про-

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ

фесійної програми освітніх компонентів науково-дослідницького спрямування; використання проектної технології навчання у процесі викладання навчальних дисциплін; організація самостійної роботи студентів пошукового характеру; робота наукових гуртків та проблемних груп. Педагогічний досвід викладачів кафедри педагогіки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії засвідчує, що реалізація дослідницького, системного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів сприяє вдосконаленню процесу підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до науково-дослідницької роботи.

Подальший науковий пошук варто спрямувати на порівняльний аналіз досвіду викладачів вітчизняних закладів вищої освіти щодо підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до науково-дослідницької роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горкуненко П.П. Підготовка студентів педагогічного коледжу до науково-дослідної роботи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2007. 265 с.

2. Закон України “Про вищу освіту”: прийнятий 01.07.2014 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 10.01.2024).

3. Кічук Н.В. Науково-дослідна діяльність у контексті компетентнісного підходу до професійної підготовки педагогів (західноєвропейський контекст). *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського*. 2014. № 3–4. С. 93–97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/punpu_2014_3-4_16.

4. Кловак Г. Генеза підготовки майбутнього вчителя до дослідницької педагогічної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах України (кінець XIX–XX століття) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ, 2005. 42 с.

5. Опорно-інструктивні матеріали до написання та захисту курсових і дипломних робіт з педагогіки : метод. посіб. / укладачі О.Л. Шквир, Г.І. Дудчак. Хмельницький : ХГПА, 2021. 46 с.

6. Про затвердження Положення про атестацію педагогічних працівників: затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 09.09.2022. № 805. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1649-22#Text>. (дата звернення: 11.01.2024).

7. Професійний стандарт за професіями “Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)”: затверджений наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020. № 2736-20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20>. (дата звернення: 10.01.2024).

8. Професійний стандарт на групу професій “Викладачі закладів вищої освіти”: затверджений наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.03.2021. № 610. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/standarty/2021/03/25/Standart%20na%20hrupu%20profesiy_Vykladachi%20zakladiv%20vyschchoyi%20osvity_25.03.pdf. (дата звернення: 10.01.2024).

9. Радюк І. Науково-дослідницька робота як складова професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів. *Молодь і ринок* : щомісячний науково-педагогічний журнал. Дрогобич : “Швидкодрук”, 2022. № 1 (199). С. 123–128.

10. Сухомлинський В.О. Павліська середня школа : вибрані твори в п'яти томах. Київ : Рад. школа, 1976. Т. 4. С. 7–390.

11. Шквир О., Дудчак Г., Казакова Н., Сівак Н. Формування професійних компетентностей майбутніх магістрів початкової освіти. *Молодь і ринок* : щомісячний науково-педагогічний журнал. Дрогобич : “Швидкодрук”, 2022. № 1 (199). С. 49–56.

12. Шквир О.Л. Ступенева підготовка майбутніх учителів початкової школи до проведення педагогічних досліджень : моногр. Житомир : вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. 500 с.

REFERENCES

1. Horkunenko, P.P. (2007). *Pidhotovka studentiv pedahohichnoho koledzhu do naukovo-doslidnoi roboty* [Preparation of Students of the Pedagogical College for Research Work]. *Candidate's thesis*. Vinnytsia, 265 p. [in Ukrainian].

2. Zakon Ukrainy “Pro vyshchu osvitu”: pryiniaty 01.07.2014 r. [Law of Ukraine “On Higher Education”: adopted on July 1, 2014.]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/law/show/1556-18> (Accessed 10 Jan. 2024). [in Ukrainian].

3. Kichuk, N.V. (2014). *Naukovo-doslidna diialnist u konteksti kompetentnisnoho pidkhdou do profesiinoi pidhotovky pedahohiv (zakhidnoievropeyskyi kontekst)* [Scientific-Research Activity in the Context of the Competence Approach to the Professional Training of Pedagogues (Western European Context)]. *Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynskiy*. No. 3–4. pp. 93–97. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/punpu_2014_3-4_16. (Accessed 10 Jan. 2024). [in Ukrainian].

4. Klovak, H. (2005). *Heneza pidhotovky maibutnoho vchytelia do doslidnytskoi pedahohichnoi diialnosti u vyshchyykh pedahohichnykh navchalnykh zakladakh Ukrainy (kinets XIX–XX stolittia)* [Genesis of Training Future Teacher for Research Pedagogical Activity in Higher Pedagogical Educational Institutions of Ukraine (End of the 19th – 20th Centuries)]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv, 42 p. [in Ukrainian].

5. *Oporno-instruktyvni materialy do napyssannia ta zakhystu kursovykh i dyplomnykh robot z pedahohiky* [Reference and Instructional Materials for Writing and Defending Course and Diploma Theses in Pedagogy]. Methodical manual. (Eds.). O.L. Shkvyr, H.I. Dudchak. Khmelnytskyi, 2021. 46 p. [in Ukrainian].

6. *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro atestatsiiu pedahohichnykh pratsivnykiv: zatverdzhenyi nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 09.09.2022. № 805* [On the Approval of the Regulation on Certification of Pedagogical Workers: approved by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 09.09.2022. No. 805]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1649-22#Text>. (Accessed 11 Jan. 2024). [in Ukrainian].

7. *Profesiynyi standart za profesiiami “Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity”, “Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity”, “Vchytel z pochatkovoї osvity (z dyplomom molodshoho spetsialista)”*: zatverdzhenyi nakazom Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hos-

МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ КУЛЬТУРИ ПІЗНАННЯ І ДОСВІДУ ОСОБИСТОСТІ: ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

podarstva Ukrainy vid 23.12.2020. № 2736-20 [Professional Standard for the Professions “Teacher of Primary Classes of a General Secondary Education Institution”, “Teacher of a General Secondary Education Institution”, “Teacher of Primary Education (with junior specialist diploma)”]: approved by the order of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine dated 12.23.2020. No. 2736-20]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20>. (Accessed 10 Jan. 2024). [in Ukrainian].

8. Profesiyni standart na hrupu profesii “Vykladachi zakladiv vyshchoi osvity”: zatverdzheni nakazom Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy vid 23.03.2021. № 610 [Professional Standard for the Group of Professions “Teachers of Higher Education Institutions”]: approved by the order of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine dated March 23, 2021. No. 610]. Available at: https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/standarty/2021/03/25/Standart%20na%20hrupu%20profesiy_Vykladachi%20zakladiv%20vyshchoyi%20osvity_25.03.pdf. (Accessed 10 Jan. 2024). [in Ukrainian].

9. Radiuk, I. (2022). Naukovo-doslidnytska robota yak skladova profesiinoi pidhotovky maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv [Scientific-Research Work as a Component of Professional Training of the Future Primary School Teacher]. *Youth & market*. Drohobych, No. 1 (199). pp. 123–128. [in Ukrainian].

10. Sukhomlynskyi, V.O. (1976). Pavlyska serednia shkola [Pavlysh Secondary School]. *Selected works in five volumes*. Kyiv, Vol. 4. pp. 7–390. [in Ukrainian].

11. Shkvyr, O., Dudchak, H., Kazakova, N., Sivak, N. (2022). Formuvannya profesiynykh kompetentnosti maibutnikh mahistriv pochatkovoї osvity [Formation of Professional Competences of Future Masters of Primary Education]. *Youth & market*. Drohobych, No. 1 (199). pp. 49–56. [in Ukrainian].

12. Shkvyr, O.L. (2018). Stupeneva pidhotovka maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly do provedennia pedahohichnykh doslidzen [Stage Training of the Future Primary School Teachers to Conduct Pedagogical Research]. Zhytomyr, 500 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.01.2024

УДК 37.01/09.07. 051:17

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.298577>

Ганна Товканець, доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівського державного університету

МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ КУЛЬТУРИ ПІЗНАННЯ І ДОСВІДУ ОСОБИСТОСТІ: ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті обґрунтовано моральні цінності особистості як відображення культури її власного пізнання, ціннісного досвіду, прийняття моральних рішень, самовизначення та самоактуалізації. Визначено, що в структурі моральних цінностей найважливішим компонентом є моральне сумління, моральна самосвідомість і самооцінка, моральне переконання, моральне переживання. Виявлено, що ефективно спонукання, заохочення й педагогічно тактовне керівництво до самостійної розумової діяльності, до глибоких емоційно-моральних вчинків молоді є найважливішим цільовим аспектом у стратегії морального виховання.

Ключові слова: мораль; моральні цінності; освітнє середовище; духовний розвиток; моральність; розвиток особистості; моральне виховання.

Лім. 14.

Anna Tovkanets, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,
Head of the Theory and Methods of Primary Education Department,
Mukachevo State University

MORAL VALUES AS A REFLECTION OF THE CULTURE OF COGNITION AND EXPERIENCE OF A PERSON: PEDAGOGICAL ASPECT

The article examines the problem of moral values of the individual in the conditions of the modern educational environment. The moral values of an individual as a reflection of the culture of his own cognition, valuable experience, moral decision-making, self-determination and self-actualization are substantiated. It is emphasized that morality in its most practical and active form begins to manifest itself in the individual in a specific life situation, when he realizes and experiences internal tension between various options for his own possible behavior. It was determined that the most important component in the structure of moral values is a person's moral conscience, moral self-awareness and self-esteem, moral conviction, and moral experience. It was revealed that the formation of moral feelings is a multifaceted process associated with the development of the emotional and entire spiritual wealth of a person's life. Effective motivation, encouragement and pedagogically tactful guidance for independent mental activity and deep emotional and moral actions of young people is the most important target aspect in the strategy of moral education. A young person must perceive and assimilate moral requirements, form his own opinion, belief and, finally, a strong moral value, he must be given the opportunity and educationally helped to develop self-awareness and stimulate self-knowledge. It was concluded that educational and methodological guidance in the formation of the moral identity of an individual can be as effective as we can promote the development of his active and creative spiritual and moral activity, which requires knowing the